

MOLNÁR ZSUZSA

Köröspart Művek

KISS LÁSZLÓ: KI MONDTA, HOGY JÓ VOLT

**Fiatal Írók Szövetsége
Budapest, 2015
180 oldal, 2000 Ft**

Innen nézve, ahogy a kezemben tartom, nem regény Kiss László legújabb kötete. Alig hosszabb csak, mint az első két novelláskötet, fejezetek helyett címekkel ellátott írásokra tagolódik, amelyek között nincs zökkenőmentes átmenet. A szerző intencióját azonban tiszteletben kell tartanunk, a könyv végére helyezett interjúból világosan kiderül: „Igen sok regényszerű novellaciklus született az utóbbi időben, ezért úgy gondoltam, novellaciklusszerű regényt írok. ... Olyan prózát akartam, amelyben az egyes novellák (fejezetek) magukban is érthetők és szórakoztatók, de többet adnak, ha egymás felől olvassák őket.” A majd 10-15 évvel korábbra datálható, jelen szöveguniverzum alapjainak tekinthető írásokat befogadó *Szindbád nem haza megy* és az *Árnyas utcai szép napok* recenzensei rendre arról morfondíroznak, mi mutatja meg igazán e kötetvilágok egységességének jeleit. Az újra és újra visszatérő motívumok (a horgászat-foci-irodalom szentháromsága), a szerző által már joggal kisajátított miliő (Gyula, azaz Németváros, Élővíz-csatorna, Árnyas utcai porta) valamint az elbeszélő és alteregói azonosítása elégséges kötőszövetet biztosíthat-e ehhez. Azután rendre megállapítják, hogy még az egyes elbeszélések sem homogének, a Kiss védjegyévé vált speciális asszociatív szövegszervezés ellene dolgozik minden egyneműsítésnek.

Tizenkét megcímzett történet, legyen: fejezet, amelyek aztán számtalan, szó szerint megszámlálhatatlan sztorira, szösszenetre, emlékre, foszlányra, álmokképre, mendemondára, pletykára lennének bonthatók, ha fáradságos munkával boncolgatni kezdenék őket. Az asszociációsor álomszerű kavalkádot, feltérképezhető logika híján káoszt eredményez, de van egy másik egyedi eszköz, amely rendet vág az egymást átszövő, egymáson áttűnő képek közé: a „lajstromozás”. Mértéke csökken a korábbi írásokhoz képest, az ott még sokszor öncélú felsorolás valódi lajstromba vétellé szelődül, de az énelbeszélő itt is sokszor csak úgy tud fegyelmezettséget kény-

szeríteni magára, ha sorra veszi a történethez még hozzákapcsolható szereplőket, helyszíneket, kellékeket. Ha nem sorra vesz, akkor ismételt mondatokat, félmondatokat, állandóvá vált jelzőket, az ezekhez a csomópontokhoz való visszatérés újabb és újabb lökést ad a történetek elmeséléséhez.

Sodródunk, rohanó fősodor, mellékfolyók, torkolat nélkül homokba fulladó, alig csörge-dező erecskék, az áramlás sebessége szabja meg azt is, hogy egy lélegzetvétellel elmondott, központozás nélküli történetet kapunk vagy egységekre, bekezdésekre, hagyományos hosszúságú mondatokra tagoltat. A regényjellegnek ez az egyes fejezetek egymástól nagyon eltérő szövegfelépítése is ellene tart, találunk tizenhat oldalon át hömpölygő, csupán tíz külön sorba szedett megszólalással megszakított hosszúmondatnyi elbeszélést (*Zsákolás*), gondosan egységekre szabdalt, azokon belül bekezdéseket is tartalmazót (*Megoldás*), majd olyat, ahol egy-egy sorközzel elválasztott egység maga a bekezdés (*Szakadás*). De a bekezdések is húzódnak át oldalakon mondatnyi méretekben (ilyenekből épül fel a *Tábor*) és törhetnek darabokra, mint a *Fénykép*ben. Valahol ez a töredezettség a kötőszavak mentén figyelhető meg, máshol nem grammatikai, hanem hangulati, szemantikai alapon szakítja szét őket a cselekményt írásba foglaló. És ha már írásképp, a kurzíválás hasonló szeszélyességet mutat, az elbeszélés során felbukkanó műalkotások címei, a speciális, egyedi beszédstílusra utaló nyelvi kifejezések, megszólalások, idézetek természetesen, hogy kiemelkednek ezen a módon, azonban egyes részekben feltűnően megszaporodik a dőlt betűvel szedett szavak száma, hangsúlyt (olykor feleslegesen túlsúlyt is talán) kapnak az egyes szám első személyben (kivéve a záró szöveget) mesélő narrátor számára fontos főnevek (föld, krumpli), határozószók, de még igeekötők is.

Ez a bizonyos narrátor, ahogy a múlt és jelen történései, álom- emlékek és talán a valóság között oszcillál, erre a kötetre a korábbi megjelenéseihez képest határozottabb körvonalat kap. Teret- időt áthágvá életkora, beszédstílusa, tapasztalati anyaga, kifejezőeszközei most is módosulnak, átalakulnak akár egy-egy hosszúmondaton belül is, egyes helyzetekben nevet is kap (Lacikám), és a körülötte élők, a vele kapcsolatba kerülő mellékszereplők többé-kevésbé állandóak, beazonosíthatóak (elsősorban nagymama, nagypapa, Bence, Edina, de többször felbukkan Veronka néni, Feri bácsi, Szín Laci bácsi), a világ, amelyet bejár, sokkal szilárdabban behatárolható, mint a novelláskötetben.

Azt kell mondanunk, hogy a Kiss-prózát jól ismerő, az elbeszélésekben létrehozott, azokból kibomló magánmitológiában otthonosan mozgó olvasó számára „szintlépést”, regény-státusz-szá emelkedést nem könnyen felismerhető módon hajt végre a *Ki mondta, hogy jó volt* kötet. Nem kapunk szervezettebb, koherensebb képet a már több dimenzióban újraközölt sztorikról, és a dimenzió itt most nem kényszerzsinonima vagy jobb híján használandó terminus. Vannak olyan Kiss-történetforgácsok, -foszlányok, amelyek helyet kaptak az első kötetben, új keretbe kerültek Németvárosi Attila (írói álnév) szerzősége alatt, és Kiss László harmadik, tárcakötetében ismét újjászületettek, úgy, hogy előtte a Gyulai Hírlapban tárcák – sarkok – formájában alakultak, formálódtak megint egy kicsit mássá. A dimenzió tehát átranzformált helyet, időt, teret, több vagy kevesebb levegőt, úrt vagy nyomatékot jelent, a váltás a legtöbb esetben a történetdarabkák javára vált, néha fásasztotta ki, erőtlentette csak el őket.

Nem az átdolgozás, a feszesebb szerkezet (láttuk, nem is lett az) a műfajváltás kulcsa. Kiss László rendkívüli érzékenységgel nyúlt sokszor feldolgozott témáihoz ebben a kötetben és egy olyan rejtett motívumhálót szőtt, amely csak többszöri, figyelmes olvasás során bontakozik ki teljes pompájában. A könyv első és utolsó írása egy határozott névelőt leszámítva azonos címet

kapott: *Hely* és *A hely*. Már ezzel keretet adnak a közbülső történeteknek és pozíciójukat erősíti, hogy két fontos helyszínt, motívummá váló színteret is felvillantanak, ezeket nem csupán bemutatják, leírják, hanem össze is kapcsolják a keretező szövegek. A főhős gyermekkorának, gyermeki énjének két legfontosabb helye közül az egyik az Árnyas utcai dédszülői, nagyszülői porta, az ott zajló ebédek, focizás, gombfocimeccsek, a képzelt hadsereg körletellenőrzése, disznóvágás és disznótör és a tisztaszoba Krúdy-olvasásai. A másikat jobb híján határozzuk meg úgy: a víz, a vízpart, vízmellettség. A kisgyermekkor még határozottan a folyóvíz mellett teszi le voksát, számos történetzál állít éles ellentétet a Kőrösök, a csatornapart és holmi mesterséges paradicsomok, a telepített horgásztavak közé. A tó minőség mindig hordoz valami baljós konnotációt, a Biblia szerepét betöltő horgászknövy borítóján stilizált tó látszik kibontakozni, „amiről inkább nem vettem tudomást” (*Tábor*). A fiatal felnőttkori traumatikus élmény, az anya rendszeres kórházi látogatása során felbukkanó néma szereplő kezében is mindig egy, a „tó” szót is címében tartalmazó könyv tűnik fel (*Látogatás*). A horgásztavaknál eltöltött öt nap semmilyen módon nem írhatja felül, sőt még meg is erősíti az évek alatt növesztett otthontalanság érzést, a biztonság elvesztésétől való rettegést, amit a táborba küldés jelenthet, holott valódi élményként csak egyszer, abban az évben, amikorra az a vébé esett, „amit az NSZK nyert, akik a kedvenceim voltak”, kell átélnie.

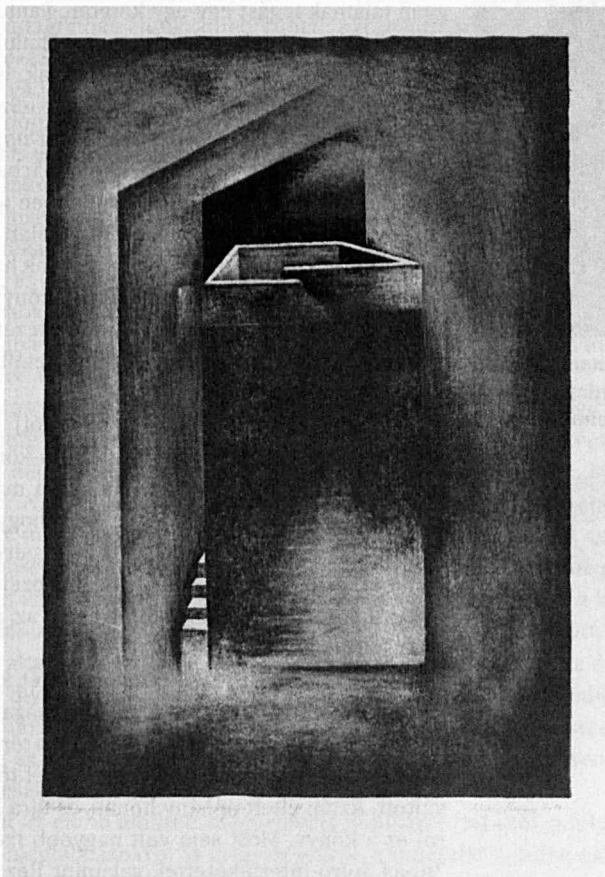
Mégis, talán éppen ezért, az idillivé színezett gyermekkortól, a nagymama világától csak úgy lehet mély megrendüléssel elbúcsúzni, ha víz – egy tó – árasztja el a telket. „És elég jó hely lesz ez a tó, amelynél jobbat álmodni se lehetne ... a mélyben pedig kárász, amur és harcsa ..., de például harcsából kevés van, mert iparkodtam józanul álmodni...” (*Hely*). A szabályok, amelyek ezt a varázslatos világot irányították, amelyek eldöntötték, mi az, ami megtörténhet és ami nem: tizennégy kilós ponty (*Tábor*), fél éven át tartó allergia, három héten keresztül nem hazautazni (*Szakadás*), ez mind „nem természetes”. És amelyeket a nagymama temetésén a fiú dühös kétségbeesésével keresne és feledne egyszerre, így most fájdalommentesen alakulhatnak át. „... ott és akkor megfogadtam, hogy amíg élek, soha semmi közöm nem lesz többé ehhez a házhoz, mert tényleg nem lehetett elképzelni, hogy valaha még újból kíváncsi lehetek az udvarra, hogy lesz még idő, amikor nem hagy nyugodni: meddig tartanak és voltaképpen melyek ennek a megmerevedett, mozdíthatatlan helynek a koordinátái, hogy honnan gyökerezik és hová nyúlik vissza, hogy hol kezdődik és meddig terjed, hogy hol a kiindulópontja és hol a vége – hol az a pont, ahonnan már más szabályok szerint folyik a játék, ahonnan nagymama udvarának törvényei egész egyszerűen nem érvényesek. (kiemelés az eredeti szövegben) (*Udvar*)

A gyermeki csodavárás beteljesedik – az ablakból kihajolva pecázni lehet a saját tulajdonú tóban –, a felnőtt pedig a víz felszínén, vékony pallókon közlekedve, ám önmaga számára észrevétlenül, még egyszer, utoljára bejárhatja a kicsi kor mágiáinak helyszínét.

A *hely*, *Hely* tehát lehet ez a konkrétan behatárolható helyszín, de minden más is, ahonnan el lehet indulni, ahová vissza lehet érkezni (31., 151. oldal). Ahonnan nézve (156. oldal) a dolgok olyannak *látszódnak* (121. oldal), amelyenek valójában. Ahol ugyanúgy megtalálható a semmi, az értelmezhetetlen, idegesítő, mindent – a helyet is – kitöltő légtüres *Semmi*, mint *kint* (159–160. oldal). És amiről eldönthető, hogy *jó volt-e* végül vagy nem. Ez a fogalomháló gyönyörűen rétegzí az összes írást, a kurziválás néhol igen, néhol nem segít elemei felismerésében. A „mi minek látszik, mivé válik” gondolkör is csak felbukkanó, majd rögtön eltűnő villanás egyes írásokban, mintha szándékosan lenne elrejtve a sok abszurd, vicces, kemény, érzel-

mes adoma, legenda, élmény mögé. Pedig az elbeszélőt, ahogy minden kisgyereket, kiskamaszt, kamaszt a leginkább ez foglalkoztatja, hogy semmitmondónak, semmilyennek tűnik-e a mikrofonba kiáltott név, a kiáltás, közlés visszatérő hangja (*Rötúr*). Hogy a céltalan ide-oda kerékpározás (*Megoldás*) a kívülálló szerint „mire jó”. Hogy számot kell-e adni, és vissza lehet-e térni oda, ami az elmúlással „merő képzelgés”-nek, „puszta fantáziá”-nak tűnik csupán.

Innen nézve, tehát, kézbe véve, átlapozva, végigfutva, nem regény a *Ki mondta, hogy jó volt*, de addig is, amíg megszületik az igazi, a kortárs kritika által hón áhított nagyforma, érdemes hozzá vissza-visszatérni. Meggyőződésem, hogy várakozásunk nem lesz hiábavaló.

Medence magasban II. litó, 2014. 36×25 cm